

Jan Wouters† toont een Steenuil bij Wintelre, 31 mei 2019 (Mark Sloendregt)

Mark's uilenwijsheid

Mark Sloendregt

Uilenbescherming en uilen kunnen rekenen op brede belangstelling bij het publiek en op de steun van vele vrijwilligers. Voor soorten als Kerkuil, Steenuil en Oehoe bestaan zelfs landelijke uilenwerkgroepen. Onze vogelwerkgroep is in 1979 begonnen met het plaatsen van kasten voor Kerkuilen. Om uilen te beschermen is monitoring en onderzoek belangrijk. Naast het controleren en onderhouden van kasten ben ik mij gaan verdiepen in de ecologie van uilen en de Kerkuil in het bijzonder. De stukjes die ik in deze rubriek publiceer zijn daar een voortvloeijsel van.

Het repertoire aan Kerkuilengeluiden

Kerkuilen kennen een heel repertoire aan geluiden die meer doen denken aan mechanische geluiden dan aan een vogel. Alle andere uilenfamilies hebben de typische oe-hoe-klanken in hun zang terwijl Kerkuilen meer langgerekte, aanzwellende, krijsende klanken (chruuuuuuhii) laten horen. Variërend van ijzelijke kreten - ook wel de zang - ter afbakening van het territorium tot

het bekende blazen van de jongen zijn er ongeveer zeventien herkenbare geluiden te onderscheiden. Deze geluiden hebben ook een functie bij de communicatie: partners begrijpen elkaar, jongen gaan bedelen of een indringer wordt afgeweerd.

In de balts- en broedtijd zijn kerkuilen het meest vocaal. Uilenbeschermers kunnen op afstand - aan het blazen - horen of er al jongen zijn op de nestplaats. In [deze videocompilatie](#) komen enkele herkenbare geluiden voorbij. En in combinatie met de beelden wordt ook de functie ervan duidelijk.

Dank aan Jan Bogaerts voor de videobeelden en Rinus van den Boomen† voor hulp bij de analyse daarvan.

Trekken Kerkuilen ook weg?

Kerkuilen staan bekend als standvogels, dat wil zeggen dat ze het jaarrond in de buurt van de nestplaats te vinden zijn. Dat is ook de reden waarom een nestplaats van een Kerkuil het gehele jaar bij wet beschermd is.

Slechts sommige paren veranderen in de loop van hun leven van broedplaats.

Er zijn echter jaren waarin relatief veel - voornamelijk jonge - Kerkuilen gaan zwerven. Als na een goed uilenjaar - waarin er veel uilen uitvliegen - de muizenstand is ingestort, zullen de verplaatsingen groot zijn. Ook als gevolg van strenge winters met koude en/of veel neerslag trekken veel individuen doorgaans weg.

Zo ringde Gerard van der Kaa† (provinciaal coördinator Kerkuil tot 2010) op 7 juni 2005 in de kerk van Oostelbeers een nest met vijf pullen kerkuilen. Eén van de pullen met ring 5.389.752 werd in de winter - op 15 januari 2006 - in Wielkopolskie (Polen) dood teruggevonden. Deze eerstejaars vogel had een afstand van maar liefst 826 kilometer afgelegd. Een record werd gevestigd toen een eerstejaars kerkuil (199 dagen oud) op 2 februari 2006 in de Oekraïne dood werd gevonden op een afstand van 2350 kilometer!

Dat roept natuurlijk vragen op want kan een uil op eigen kracht een dergelijk grote afstand afleggen? Niet altijd, weet Rien Kelders mij uit ervaring te vertellen. Zo reed

in mei 2024 een vrachtwagen van de firma Gooskens Hout uit Hoogeloon naar de gemeente Langenboom (60 kilometer verder). Toen de chauffeur het zeil opende zag hij een Kerkuil zitten. Voorzichtig werd de uil gepakt en in een doos gezet. Na overleg met het thuisfront werd besloten om de kerkuil terug naar Hoogeloon te nemen en op zijn vertrouwde plek weer los te laten. In de houtloodsen van Gooskens Hout broeden namelijk al tientallen jaren Kerkuilen, Steenuilen en Torenvalken. Deze anekdote laat zien dat uilen ook ooit als verstekeling elders terecht kunnen komen.

Uit ringonderzoek blijkt dat 70% van de Kerkuilen in een straal van 50 kilometer wordt teruggemeld. Er zijn uitzonderingen met afgelegde afstanden van ruim 500 kilometer of meer. Op de digitale [Vogeltrekatlas](#) van het Vogeltrekstation zijn al deze verplaatsingen (1911 tot heden) te zien. Een indrukwekkende database (met o.a. 171.642 geringde Kerkuilen) waarbij maar liefst één op de vijf Kerkuilen werd teruggemeld. Ook zijn er per soort statistieken met betrekking tot afstand, vliegsnelheid en leeftijd.

Helaas is gebleken dat de meeste Kerkuilen (70%) het eerste levensjaar niet halen en ze gemiddeld niet ouder worden dan anderhalf jaar. Onderzoek naar alle verplaatsingen

(dispersie) en de overleving van Kerkuilen is belangrijk voor de wetenschap en de soort. En door geringde uilen te melden via www.griel.nl kan iedereen daar een bijdrage aan leveren.

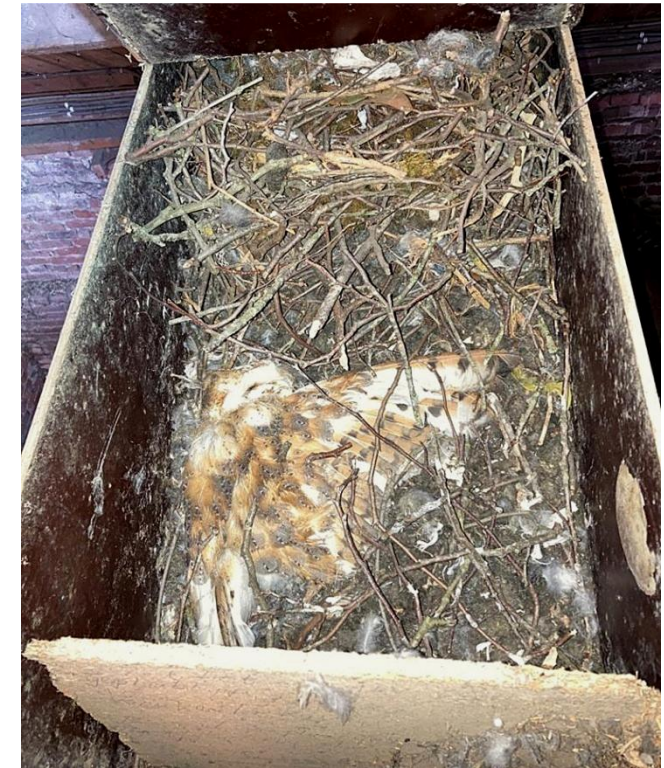
Voorbeelden van kaarten uit de [Vogeltrekatlas](#), geïllustreerd door ringers Kim Peterse en Eveline van der Jagt.

 Jong, Johan de 2017. De Kerkuil: ecologie, gedrag en bescherming.

Laat de natuur haar gang gaan!

Dat behalve uilen ook andere holenbroeders gebruik maken van uilenkasten is een feit. En dat het weleens uitdraait op een conflict tussen uilen en andere soorten, zoals

Kauwen of Holenduiven, is ook bekend. We noemen dat fenomeen ook wel nestplaatsconcurrentie. Voor sommige uilenbeschermers maar ook erfbewoners is een 'gekraakte' kast een doorn in het oog want de uilenkast is er voor de uilen, is dan de gedachte.

Ingesloten Kerkuil in de Pancratiuskerk in Hoogeloon, 23 mei 2023 (Fred van den Huijgevoort).

Uilenbeschermers krijgen soms de vraag of een uil haar nestkast kan verdedigen tegen 'indringers' als Kauw of Holenduif. Dan is het antwoord meestal met een slag om de arm,

want de ene uil is de andere niet. Het gebeurt namelijk weleens dat een uil geen of nauwelijks weerstand biedt en de kast bijvoorbeeld overdag wordt volgestouwd met takkenmateriaal van de Kauw. Een uil raakt dan ingesloten of weet misschien toch tijdig te vluchten. Er zijn natuurlijk ook uilen die bijzonder fel reageren tegen nestplaatsconcurrenten.

Het is een normaal verschijnsel dat hollenbroeders met elkaar strijden om dezelfde nestplaats. Tenslotte willen beide soorten jongen grootbrengen. Een agressieve houding kan erfelijk bepaald zijn, maar ook honger en hormonen kunnen een 'timide' uil tot het uiterste drijven. Omdat de strijd gaat om een beschikbare nestplaats kan het helpen om op een erf ook nestkasten te plaatsen waar de andere soorten gebruik van maken. Een krappe invliegopening, donkere kast en sluis maken het voor concurrenten ook lastig of onaantrekkelijk om een uilenkast te kraken.

Het opzettelijk verstoren van nesten, laat staan het doden van dieren is absoluut niet toegestaan. De wet Natuurbescherming is hier heel duidelijk in en laat er geen twijfel over bestaan dat ook deze dieren net als uilen zijn beschermd. Daarnaast moet men bedenken dat elke soort een eigen plek en overlevingsstrategie in neemt in de ecologie.

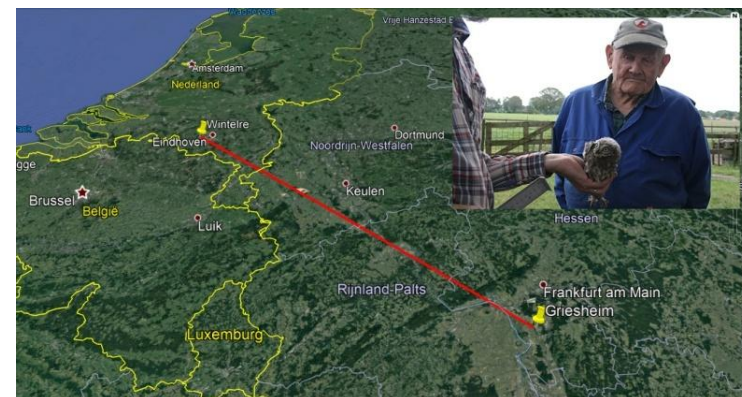
Kennis en inzicht in de ecologie van soorten staat aan de basis van elke bescherming. De natuur haar gang laten gaan is dan ook het devies. Een sterke uil wint de strijd vaak wel. Mocht een uil 'zijn' kast toch kwijtraken aan een ander dan zijn het zo.

De bescherming van nesten gaat feitelijk nog iets verder want voor een controlebezoek van een persoon aan een nest(kast) heeft men een ontheffing nodig. Deze ontheffing is vastgelegd in registratiebewijzen voor vrijwilligers en onderzoekers aan nesten. Bescherming van de natuur, en nesten in het bijzonder, begint met kennis van de ecologie van soorten. Alle soorten dus, ook de algemene en de nestplaatsconcurrenten van uilen.

Opmerkelijke terugmelding in Brabant

Onder de vele terugmeldingen van geringde uilen zijn er altijd een aantal opmerkelijke. Op 27 maart 2021 werd een Steenuil met ringnummer NLA...3851487 levend 'gevangen', gecontroleerd en weer losgelaten in Griesheim nabij Frankfurt am Main (Duitsland). Deze Steenuil werd als nestjong geringd door Jan Wouters† in Wintelre op 31 mei 2019. Ze was op 27 maart 2021 666 dagen oud en had hemelsbreed een afstand afgelegd van maar liefst

288 kilometer. Dat was echter niet de enige terugmelding van haar, want hetzelfde seizoen werd ze op 5 juni daar opnieuw gevangen. En een jaar later, op 23 april 2022, werd ze voor het laatst levend gevangen op dezelfde plek, 1058 dagen oud. Ver weg van waar ze eens als nestjong werd geringd.

Ring- en terugmeldlocatie van de Steenuil (foto inzet: MS).

Het onderzoek naar dispersie blijkt dat slechts een fractie van de populatie Steenuilen zich meer dan 50 kilometer van de nestplaats vestigt. De meeste Steenuilen vestigen zich in een straal van 3-5 kilometer van de geboortegrond, de zogenaamde 'olievlekwerking'. Een dergelijke lange afstand voor een Steenuil is dan ook een uitzonderlijke prestatie te noemen. We hopen dat ze nog lang mag leven en voor nageslacht zal zorgen. ■